

HARIDUS- JA
NOORTEAMET

Põhikooli ajaloo lõpueksamist 2021

Moonika Oll
sotsiaالainete peaspetsialist

1. Eksami eesmärgid

Alus: haridus- ja teadusministri määrus nr 54 § 9; vastu võetud 15.12.2015.

Vastavalt määrusele „Tasemetööde ning põhikooli ja gümnaasiumi lõpueksamite ettevalmistamise ja läbiviimise ning eksamitööde koostamise, hindamise ja säilitamise tingimused ja kord ning tasemetööde, ühtsete põhikooli lõpueksamite ja riigieksamite tulemuste analüüsimise tingimused ja kord“ on põhikooli lõpueksami eesmärk hinnata riiklike õppekavade või õpilase õppe aluseks oleva õppekava üldpädevuste, valdkonnapädevuste, läbivate teemade ja III kooliastme õpitulemuste omandatust selleks, et:

- 1) anda õpilasele, vanemale, koolile, kooli pidajale ja riigile võimalikult objektiivset ja võrreldavat tagasisidet õppimise ja õpetamise tulemuslikkusest ning sellest, milline on kooli panus õpilaste edasijõudmisse;
- 2) selgitada, kuidas õppe tulemuslikkus ning kooli panus õpilaste edasijõudmisse on ajas muutunud;
- 3) anda riigile informatsiooni hariduspoliitiliste otsuste tegemiseks;
- 4) toetada riikliku õppekava rakendamist ning suunata eksami sisu ja vormi kaudu õppeprotsessi;
- 5) teha otsus õpilase põhikooli lõpetamise kohta¹.

2. Eksami korraldus

2021. aasta ajaloo põhikooli lõpueksam toimus 9. juunil. Tegemist oli kirjaliku valikeksamiga, mille sooritamiseks oli aega 2 tundi ja 30 minutit. Eksamil vaheaega ei olnud.

Eksami koostamise aluseks oli „Põhikooli- ja gümnaasiumi riiklik õppekava“. Eksamitöö ülesanded vastasid ajaloo ainekavas esitatud põhikooli õpitulemustele. Ülesannete seost õppe- ja kasvatusesmärkide, õppekava üld- ja valdkonnapädevuste ning läbivate teemadega saab vaadata 2021. aasta põhikooli ajaloo lõpueksami vastavustabelist.

Eksamitöö koosnes arutlusest (I vihik) ja 17 ülesandest (II vihik), mille eest kokku oli võimalik saada 75 punkti. Arutluse osas (15 punkti) sai õpilane valida endale neljast teemast kõige sobivama. Eksami ülesanded olid jagatud kahte laia

¹ Erakorraliselt olid kõik 2021. aasta põhikooli eksamid lahti seotud põhikooli lõpetamise tingimustest.

teemasse (Eesti ajalugu ja maailma ajalugu XX sajandil), mis andsid võrdselt 30 punkti. Laiad teemad olid omakorda jagatud seitsmeks kitsamaks alateemaks. Eksamiülesannete lahendamise järjekorra sai õpilane ise valida. Küsimustele vastamisel oli õpilasel lubatud kasutada „Ajaloo atlast põhikoolile“ (Regio, 2000). Eksam oli välja töötatud Haridus- ja Noorteameti korraldusjuhendi alusel. Koolis korraldas eksami toimumise kooliksamikomisjon. Eksamitööd hinnati koolis Haridus- ja Noorteameti poolt koostatud hindamisjuhendi põhjal.

3. Eksami põhiandmed ja üldstatistika

Ajaloo eksami valimisse kuulus 2021. aastal **317 õpilast**, kellest **234** (73,8%) **kirjutas eksami eesti keeles** ja **83** (23,2%) **vene keeles**.

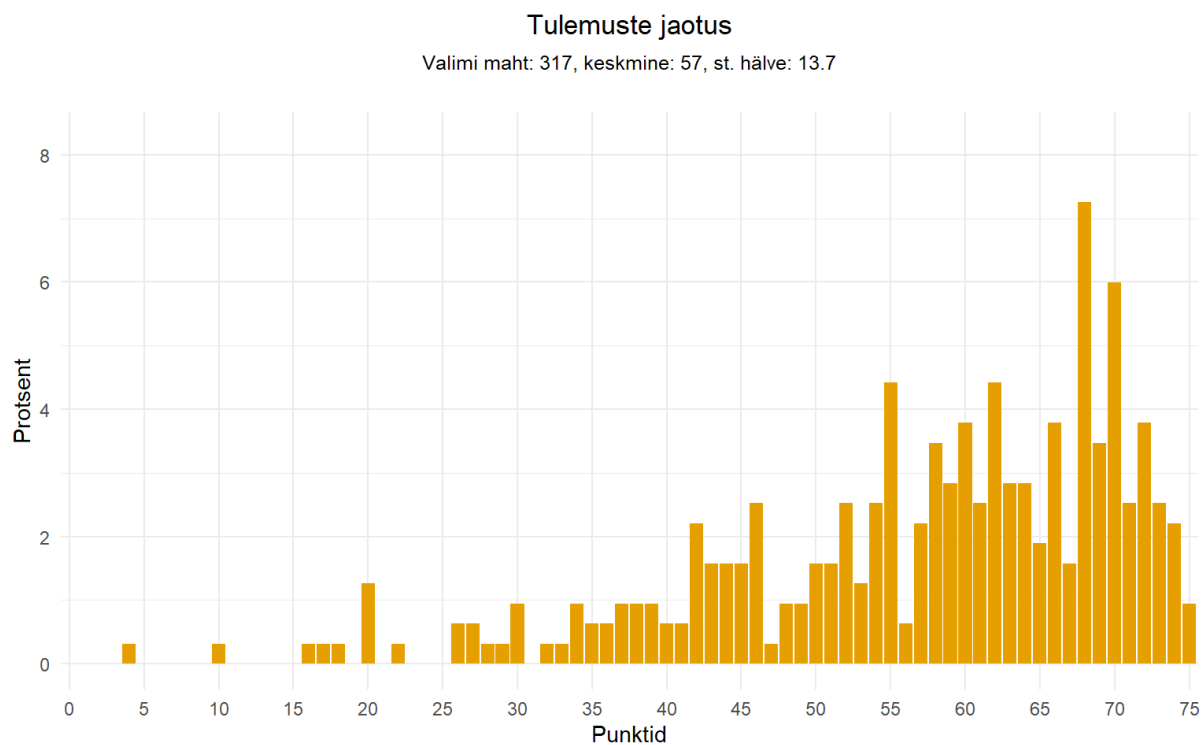
Eksamitööde aritmeetiline keskmine tulemus oli **57 punkti** ehk **75,9%**. Kõrgeim tulemus oli 75 ja madalaim 4 punkti. Keskmine saavutatud punktisumma, keskmine sooritusprotsent ja soorituste kvaliteet on viimase viie eksami madalaimad. Mediaantulemus (60 punkti) on samuti eelmiste aastatega võrreldes pisut langenud, mittesooritajate hulk (9,8%) aga kasvanud. (Tabel 1)

Tabel 1. Ajaloo lõpueksami tulemuste üldandmed 2016-2019 ja 2021

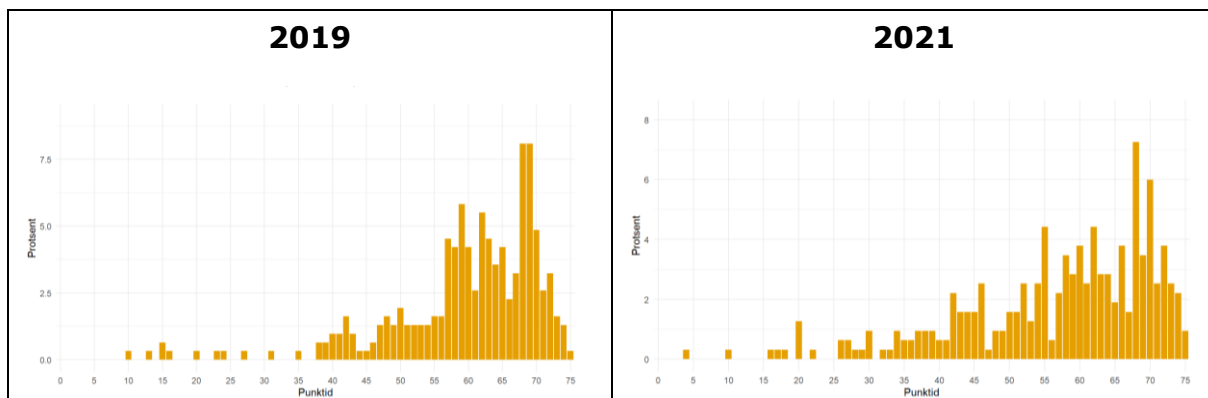
	Valim	Võimalik max	Max	Keskm	Min	Keskm (%)	Mediaan	Edukus (%)	Kvaliteet (%)
2021	317	75	75	57	4	75,9	60	90,2	60,9
2019	309	75	75	59,8	10	79,7	62	96,4	74,8
2018	304	75	75	61,3	17	81,8	63	97,7	78,6
2017	289	75	75	59,2	10	79,0	62	96,5	72,3
2016	357	75	75	59,6	23	79,5	61	98,3	70,9

Enne langenud tulemuste põhjal distantsõppe kohta kaugeleulatuvate järelduste tegemist, tuleb kaaluda tulemuste adekvaatsuse küsimust. Joonisel 1 on näha 2021. aasta ajaloo põhikooli lõpueksami tulemuste esinemissagedus protsentides. Joonisel 2 on tulemuste võrdlus 2019. aasta eksamiga. Joonisel 3 on 2021. aasta tulemuste esinemissagedus soorituskeeleli. Joonistelt on näha, et kuigi selle aasta eksamil erandkorras punkte hindeks ei teisendatud, mistõttu peaks hindamine olema oluliselt objektiivsem, on siiski eestikeelsete õpilaste puhul jätkuvalt alles väljalöök „4“ ja „5“ piiril ehk 68 punkti juures ning venekeelsete õpilaste tulemustes „3“ ja „4“ piiril ehk 57 punkti juures. See on huvitav fenomen, sest hindamisjuhisel ei olnud sel aastal punktide hindeks teisendamise võtit. Üldiselt võib jooniste põhjal aga siiski väita, et 2021. aasta eksami näitajaid, eriti edukuse ja kvaliteedi taset, mõjutab asjaolu, et õpetajad ei otsinud sel aastal nõrgematele õpilastele punkte, sest selleks puudus vajadus. Teisisõnu ei pruugi reaalne tasemevahe olla nii suur, kui see statistikast esialgu paistab, sest eelmiste aastate andmed on ülepaisutatud. Lisaks mõjutab tulemusi osade õpilaste vähenenud motivatsioon endast eksamil maksimum anda. Seda hüpoteesi kinnitab fakt, et senisest enam õpilasi jättis arutluse kirjutamata.

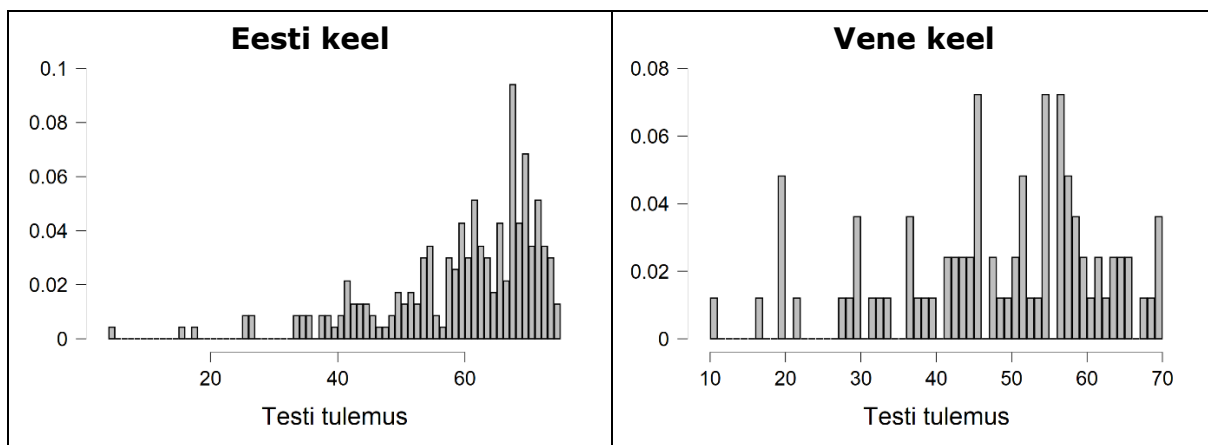
Joonis 1. Ajaloo lõpueksami tulemuste jaotus

Joonis 2. 2019. ja 2021. aasta eksamite tulemuste jaotuse võrdlus

Joonis 3. 2021. aasta eksami tulemuste jaotus soorituskeeleli

Joonistel köidab tähelepanu veel fakt, et varasemast suuremale eksami väga madalatele tulemustele sooritanute hulgale vastukaaluks on tõusnud ka eksamil maksimumilähedasi tulemusi saavutanud õpilaste protsent. Kui esimest saab seletada sellega, et sel aastal ei olnud õpetajatel põhjust nõrkadele õpilastele positiivse hinde saamiseks tööd nõ läbi roosade prillide hinnata, siis viimast võib proovida seletada hüpoteesiga, et väga võimekatele õpilastele on distantsõpe andnud võimaluse klassiruumi tempost kiiremini ja põhjalikumalt õppida.

Kui vaadata eksamitulemusi koolitüüpide kaupa, siis varasemalt üsna võrdsetesse tulemustesse (nt 2019. aastal oli põhikool-gümnaasiumite keskmine tulemus puhaste põhikoolide omast vaid 1,4 protsendipunkti parem) on tekkinud erinevused. Ainult põhikoolina tegutsevate koolide keskmine tulemus oli 73,2%; koolide, kus põhikool ja gümnaasium tegutsevad ühtse asutusena keskmine tulemus 4,6 protsendipunkti parem ehk 77,8%. Erinevus tuleb välja ka kvaliteedinäitajas: kui põhikoolide õpilastest oleks tavaolukorras „hea” või „väga hea” hinde teeninud vaid 51,4% eksami sooritanutest, siis põhikool-gümnaasiumites on see näitaja 66,8% juures. Vahe on üle 15 protsendipunkti.²

Veelgi märgatavamad erinevused ilmnevad aga eksaminandide tulemustes soorituskeeles alusel. Kui 2017. aastal oli eksami vene keeles kirjutanud õpilaste keskmine tulemus eestikeelsetest eakaaslastest õige napilt parem, siis viimastel aastatel selgelt eestikeelsete õpilaste kasuks kaldunud vahe on tänavu kärisenud rekordiliseks. Eesti keeles kirjutajate keskmine tulemus jäi sisuliselt samale pulgale viimaste aastate näitajaga, venekeelsete õpilaste tulemus on aga läbi teinud märgatava languse, jäädes nüüd juba 15,2 protsendipunkti maha. See on statistiliselt oluline erinevus ($p < 0,01$). (Joonis 5)

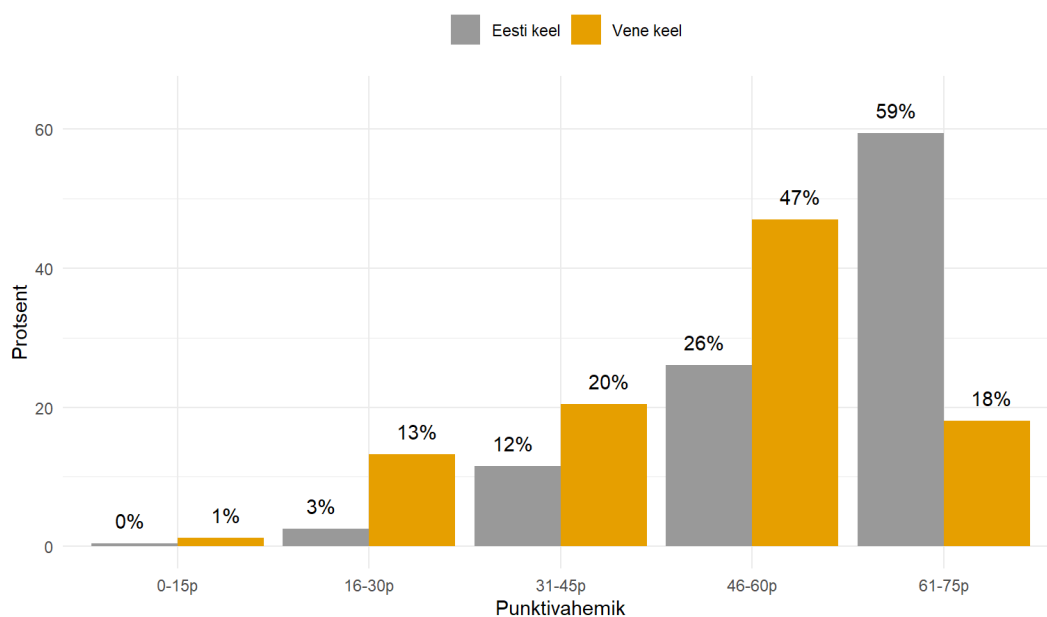
Oluline vahe on ka eksami sooritamise edukuses ja kvaliteedis. Eesti keeles tegi eksami positiivsele hindele 94,4% õpilastest, vene keeles ainult 78,3%. See tähendab, et peaaegu iga neljanda eksamit vene keeles sooritanud õpilase töö oleks tulnud tavaolukorras hinnata mitterahuldavaks. Võrreldes 2019. aasta eksamiga on see üle 10 protsendipunktiline kasv, mis isegi valimi väiksust ja varasemat ülehindamise praktikat arvestades, on murettekitav kasv. Kvaliteedinäitaja ehk õpilaste hulk, kelle tulemus oli vähemalt 75%, on eesti keeles 69,7% (langus 7,3 protsendipunkti) ja vene keeles vaid 36,1% (langus 29,4 protsendipunkti). See teeb väärtuste vaheks rekordilised 33,6 protsendipunkti. (Joonis 6)

Tabel 3. Eksamitulemused ning edukuse ja kvaliteedi näitajad soorituskeeleti

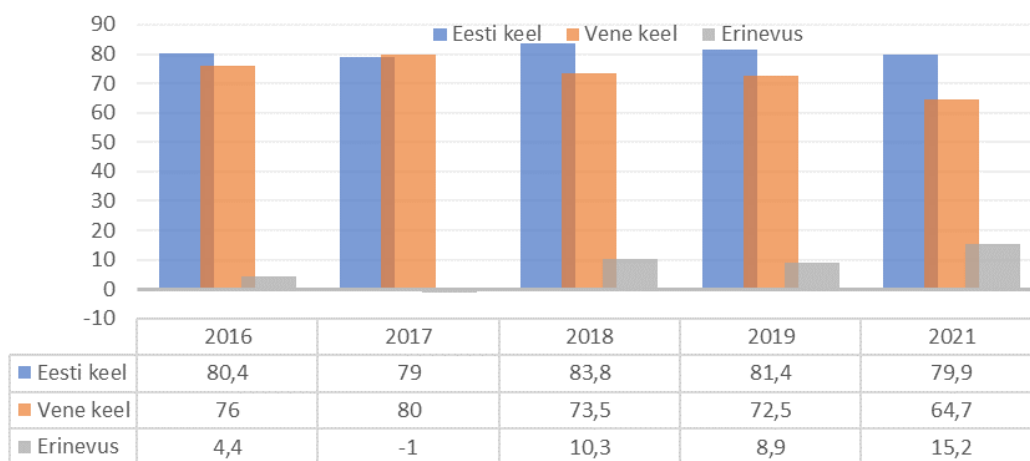
	N	Võimalik max	Max	Keskm	Min	Keskm (%)	Mediaan	Edukus (%)	Kvaliteet (%)
E	234	75	75	60	4	79,9	63	94,4	69,7
V	83	75	70	48,5	10	64,7	52	78,3	36,1
Kokku	317	75	75	58,5	4	75,9	60	90,2	60,9

² Võrdluseks: ühiskonnaõpetuse eksami sooritasid põhikool-gümnaasiumis õppivad õpilased samuti veidi paremini, ent erinevus on märksa väiksem (keskmine tulemus 2,2 protsendipunkti ja kvaliteet 6,9 protsendipunkti). Ilma teiste eksamite tulemusi vaatlemata on siiski spekulatiivne väita, et gümnaasiumiastet hõlmavad koolid said distantsõppe tingimustes põhikoolidest paremini hakkama. Ajaloo eksamit sooritab üsna vähe õpilasi ja nii suur vahe võib olla juhuslik.

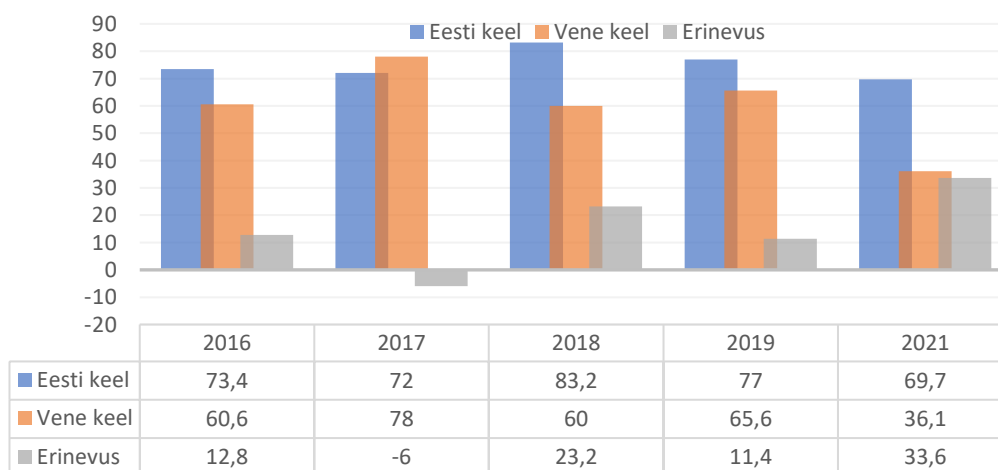
Joonis 4. 2021. aasta ajaloo lõpueksami tulemused soorituskeeleti

Joonis 5. Keskmise sooritusprotsent soorituskeeleti 2015-20

Joonis 6. Kvaliteet (%) soorituskeeleti 2016-2019 ja 2021

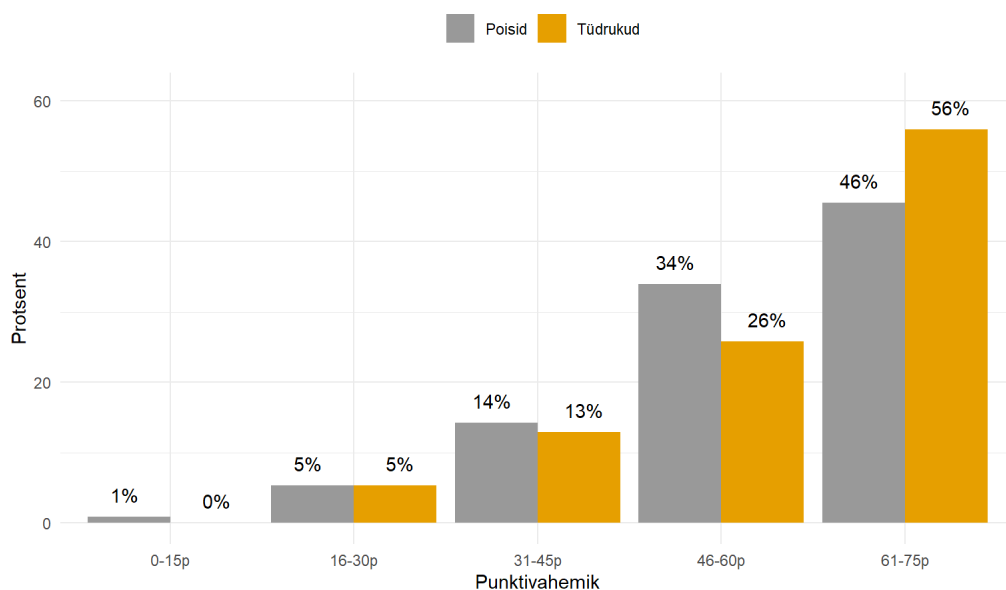

Ka sugude lõikes ilmnevad 2021. aastal erinevused. Poiste seas on ajalooeksam oluliselt populaarsem kui tüdrukute. Kui viimastel aastatel on poiste keskmine tulemus olnud ka õige pisut tüdrukute omast parem, siis sel korral on tüdrukud taaskord kõrgema keskmise tulemuse saavutanud, kuigi statistiliselt oluline see erinevus ei ole ($p=0.210$). (Joonis 8) Eriti positiivne on see, et tüdrukute mediaantulemus ei ole võrreldes eelmise eksamiga langenud ning ka aritmeetiline keskmine on vaid 0,9 protsendipunkti madalam. Peaaegu sama võib väita edukuse kohta (tüdrukutel langes see vaid 2 protsendipunkti, poistel 8,2 protsendipunkti). Kvaliteedi languses on näitajad võrdsemad, vastavalt 11 ja 15 protsendipunkti. (Joonis 9)

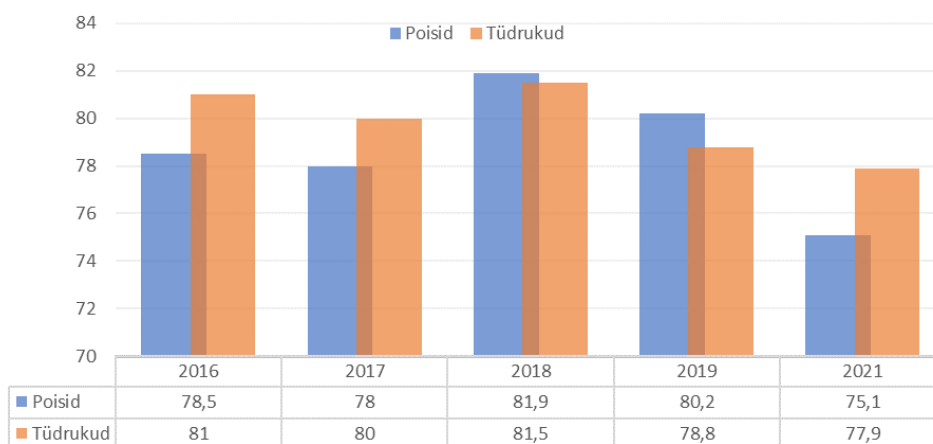
Tabel 4. 2021. aasta eksamitulemused ning edukuse ja kvaliteedi näitajad sooti

	N	Võimalik max	Max	Keskm	Min	Keskm (%)	Mediaan	Edukus (%)	Kvaliteet (%)
M	224	75	75	56,3	4	75,1	59	89,3	59,4
N	93	75	75	58,5	20	77,9	62	92,5	64,5
Kokku	317	75	75	57	4	75,9	60	90,2	60,9

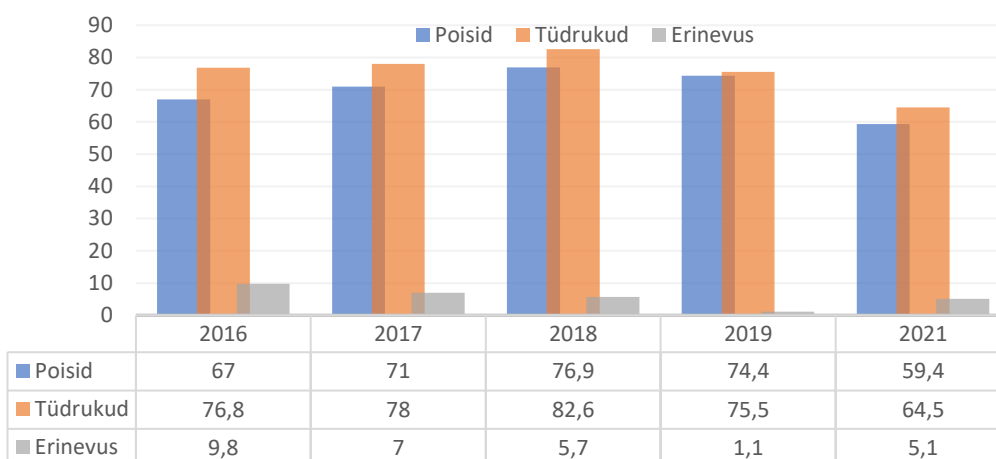
Joonis 7. 2021. aasta ajaloo lõpueksami tulemused sooti

Joonis 8. Keskmine sooritusprotsent soo alusel 2016-2019 ja 2021

Joonis 9. Kvaliteet (tulemuse vähemalt 75%) soo alusel 2016-2019 ja 2021

4. Eksamitulemused eksamiosade ja ülesannete lõikes

I osa. Arutlus (15 punkti)

Arutluse kirjutamise eest oli võimalik saada maksimaalselt 15 punkti. Eksaminand sai valida nelja arutlusteema vahel:

- 1) Tartu rahuleping kindlustas Eesti Vabariigi püsijäämise
- 2) Eesti tee iseseisvuse taastamisel
- 3) Elu Eestis 1980. aastate algul ja 2004. aastal
- 4) XX sajand ja naised

Iga teemat avas viis suunavat küsimust. Keskmiselt saadi arutluse eest 10 punkti ehk 66,9% võimalikust. See on 0,9 punkti vähem, kui eelmisel eksamil ja 1,9 punkti vähem kui üle-eelmisel. Esiteks tõmbab keskmist alla arutluse kas poolikult kirjutatud või täiesti kirjutamata jätnud õpilaste võrdlemisi suur hulk. Teiseks võib mõningast langust seletada see, et viimastel aastatel on varasemast enam liigutud teemade valikul erinevate sündmuste ning lähiajaloo perioodide kombineerimise ja tänapäevaga seostamise poole. Sellised teemad kontrollivad õpilaste sügavamat arusaamist ajaloo kulust, olulisusest, sündmustevahelistest seostest, sarnastustest ja erinevustest, ent on paljude õpilaste jaoks alguses kindlasti keerulisemad kui traditsioonilisemad, ühe sündmuse või perioodi kesksed teemad. Seda tõendab ka vähene huvi uuenduslikemate teemade valimise vastu.

Kõige populaarsem oli sel korral Tartu rahulepingu teema, mille valis üle poole kõigist eksami sooritanutest. Populaarsuselt järgmine oli teine ehk Eesti iseseisvuse taastamise teema, millel kirjutas veidi alla veerandi õpilastest. Teemadel 3 ja 4, mis eeldasid ühe konkreetse sündmuse asemel põhjalikemaid teadmisi eri perioodidest, kirjutasid mõneti ootuspäraselt vaid paarkümmend õpilast. (Tabel 6)

Keerulisemate teemade eest saadi aga keskmiselt paremaid punkte. Kõige kõrgem oli keskmine näitaja kõige vähem valitud teemal (3. teema – 12,3 punkti).

Ülejäänud kolm teemat lahendati üsna võrdselt (4. teema – 10,5 punkti, 1. teema 10,3 punkti ja 2. teema 10,1 punkti). Kõigil neljal teemal kirjutati maksimumpunktide väärilisi arutlusi. (Tabel 6) Kuigi fakt, et keerulisematel teemadel teeniti kõrgemaid punkte võib näida vastu rääkivat väitele, et nende valikusse lisamine on tulemustele tervikuna negatiivselt mõjunud, see siiski nii ei ole. Suurema hulga üldistavate teemade lisamine on jättnud vähem ruumi nn „õlekõrre teemadele“, mis on nõrgematele õpilastele reeglina jõukohasemad olnud (nt Külüm sõda).

Eriti on arutluse kirjutamisega hädas venekeelsed õpilased. Nende tulemused on juba mitu aastat olnud eestikeelsete õpilaste omadest oluliselt madalamad. Kui 2019. aastal oli arutluse eest keskmiselt teenitud punktide vahe 2,3 punkti, siis tänava on see lausa 3,6 punkti ehk 23,8 protsendipunkti. Vene keeles kirjutanud eksaminandide keskmine tulemus langes võrreldes 2019. aastaga 1,7 punkti ja on esmakordselt alla poole võimalikust (7,4 ehk 49,3%). (Tabel 6)

Sugude võrdluses läheb arutlemine tüdrukutel iga aastaga aina paremini kui poistel. Eelmise eksami 0,3-punktiline vahe on sel aastal kasvanud 1,1 ehk 7,6 protsendipunkti. Täpselt sama palju on poiste tulemused eelmise eksamiga võrdluses langenud. Tüdrukute tulemused on langenud vaid 0,3 punkti ja nagu eksamil tervikuna, on nende mediaantulemus jätkuvalt sama (12 punkti). (Tabel 7)

Tabel 6. Arutluse tulemused valitud teema põhjal

	N	N (%)	Keskm	Keskm (%)	Min	Mediaan	Max	St. hälve
I teema	162	51,1	10,3	69	0	11	15	3,5
II teema	76	24	10,1	67,2	0	10,5	15	4,4
III teema	20	6,3	12,3	81,7	8	13	15	2,4
IV teema	33	10,4	10,5	69,9	0	11	15	3,6
-	26	8,2	5,6	37,4	0	1	14	6,2
Kokku	317	100	10	66,9	0	11	15	4,2

Tabel 7. Arutluse tulemused sooti

	N	N (%)	Keskm	Keskm (%)	Min	Mediaan	Max	St. hälve
M	224	70,7	9,7	64,6	0	10	15	4,2
N	93	29,3	10,8	72,2	0	12	15	4,0
Kokku	317	100	10	66,9	0	11	15	4,2

Tabel 8. Arutluse tulemused soorituskeeke põhjal

	N	N (%)	Keskm	Keskm (%)	Min	Mediaan	Max	St. hälve
E	234	73,8	11	73,1	0	12	15	3,7
V	83	26,2	7,4	49,3	0	8	15	4,4
Kokku	317	100	10	66,9	0	11	15	4,2

Arutluse tulemused osaoskuste kaupa

Arutluse eest jagati punkte kuuest erineva kaaluga osaoskusest lähtuvalt:

- 1) Teksti ülesehitus / struktuur (2 punkti)
- 2) Teema avamine ja analüüs (4 punkti)
- 3) Ajastu tundmine, orienteerumine ajas (2 punkti)
- 4) Faktid (3 punkti)
- 5) Järeldused ja hinnangud (2 punkti)
- 6) Õigekeelsus ja stiil (2 punkti)

Osaoskuste lõikes saavutati ka sel korral parimaid tulemusi ajastu tundmise eest (78,5%). Peaaegu sama hästi saadi hakkama arutluse struktureerimisega (75%). Kõige keerulisema on õpilaste jaoks jätkuvalt analüüsimine. Juba varem teistega võrreldes kehvemini omandatud oskus on lisaks läbinud kõige suurema languse. (Tabel 9) Kehvemaks on muutunud ka faktide tundmine. Ilma fakte tundmata ei ole aga võimalik sündmusi analüüsida.

Tabel 9. Arutluse aspektide sooritusprotsendid teemade lõikes

Teema	Struktuur	Analüüs	Ajastu	Faktid	Järeldused	Õigekiri
I	76,9	60,3	82,4	66	67,3	71
II	76,6	57,7	78,9	65,8	65,1	69,1
III	82,5	75	95,0	78,3	90	77,5
IV	83,3	62,9	78,8	66,7	72	64,4
Kokku	75,0	58,7	78,5	64,6	66,3	67,3
Muutus	-3	-9,5	-6,3	-8	-3,1	-4,7

Tõenäoliselt võib tulemustes kajastuvaid muutusi seletada distantsõppe mõjudega. Distantsõppel oli õppe tempo paratamatult aeglasem, mistõttu võib eeldada, et aine põhialuste omandamise kõrvalt ei jäänud kontaktõppega võrreldavat aega arutlevate ja kinnistavate ülesannete lahendamiseks.

Kokkuvõttes on arutlusoskus midagi, millele tuleks koolides kontaktõppe taastamise järel sihipäraselt rohkem tähelepanu pöörata. Arutlusi võiks võimalikult regulaarselt kirjutada kogu klass, mitte ainult õpilased, kes kevadel eksamit teevad.

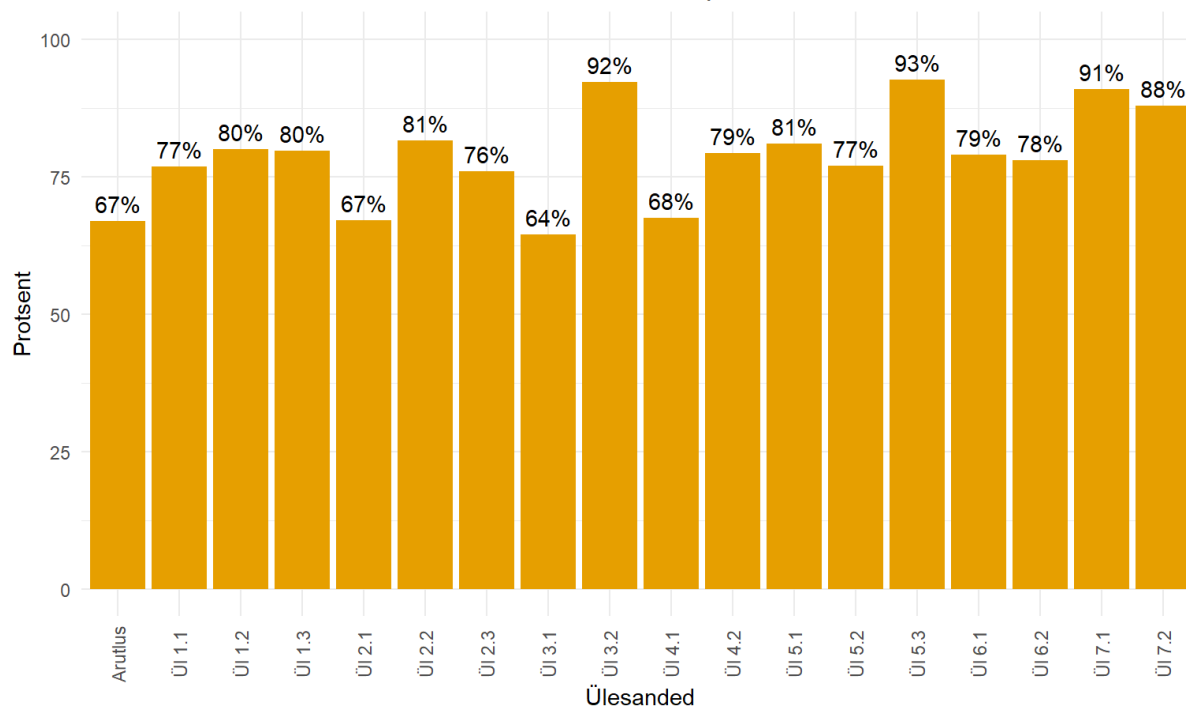
II osa. Ülesanded (60 punkti)

2021. aasta eksamis oli kokku 17 ülesannet, mis sisaldasid kokku 45 alaülesannet. Ülesanded olid oma raskusastmelt üsna võrdsed, jäädes valdavalt vahemikku 76-81%. Lihtsaks osutus neli ülesannet, mille lahendatus oli 88% ja 93% vahel. Vastukaaluks oli ka neli keerukamat ülesannet, lahendatusega 64-68%. (Tabel 10) Ülesannete eristusvõime näitajad jäid vahemikku 0,51-0,74. Cronbach'i α oli 0,908 ning ei langenud ühegi ülesande eemaldamisel alla 0,899. Need näitajad kinnitavad eksamitöö ja selles sisaldunud ülesannete sobivust ja kvaliteeti.

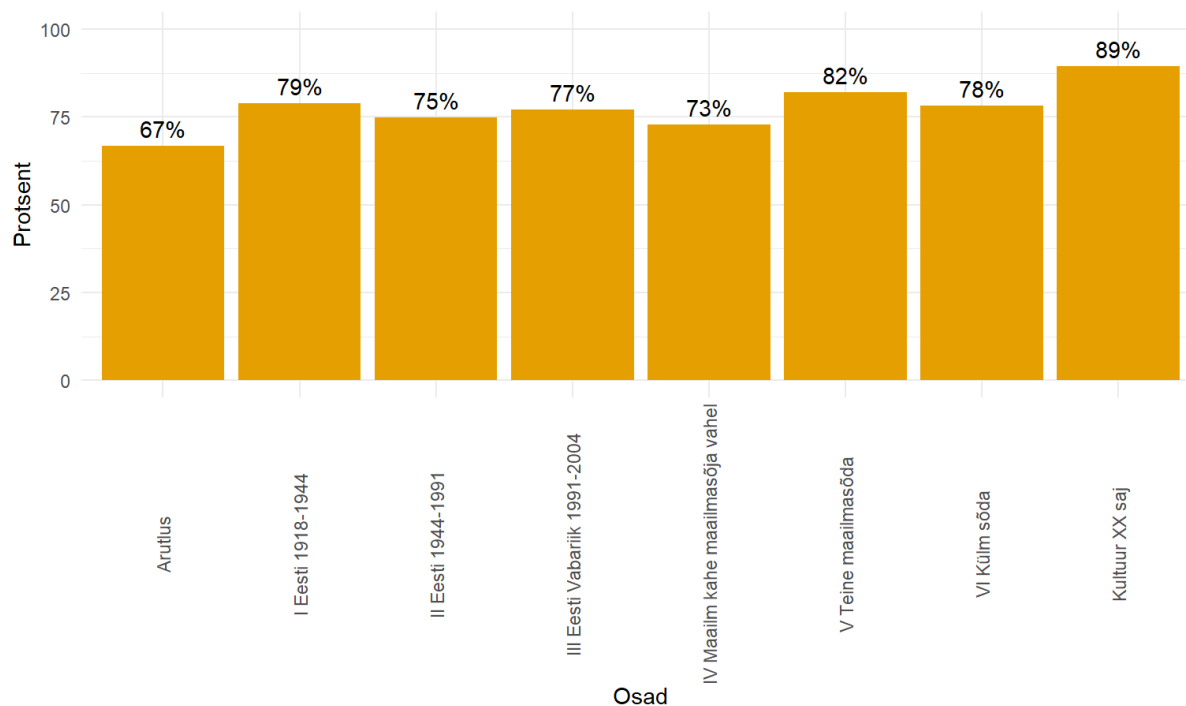
Eksami osade lõikes olid õpilased kõik teemad taaskord suhteliselt võrdselt omandanud. Võrreldes eelnevate aastatega on suurim tagasimineku toimunud

külma sõda ja idabloki lagunemist puudutavates teadmistes. Varasemalt kõige paremini omandatud osa eest saadi sel aastal kõige madalamad tulemused (Joonis 10). Üsna suure tõenäosusega on vähemalt osaliselt põhjuseks nende teemade langemine distantsõppe perioodi. Teisest küljest olid aga selle osa ülesanded natuke keerulisemad kui varasematel aastatel. Seega ei tasu tulemustest liiga kaugeleulatuvaid järeldusi teha.

Joonis 10. Ülesannete keskmine sooritus protsentides

Joonis 11. Eksami osade keskmised protsentsid

Tüdrukute ja poiste individuaalsete ülesannete keskmiste tulemuste vahed ei ole kuigi suured, need on stabiilselt paari punkti ulatuses tüdrukute kasuks. Veidi eristuvad teistest ülesanded 3.1 ja 4.2. Esimesel tekib lahendatuses suur vahe alaülesandest 3.1.1, mille poisid lahendasid lausa 24,8 protsendipunkti kehvemini kui tüdrukud. Eelkõige tekitas ülesanne probleeme venekeelsetele poistele, kellest vaid napilt viiendik teadis, et Eesti iseseisvus taastati 20. augustil 1991 (võrreldes nt üle 71% eestikeelsete tüdrukutega). Ülesanne 4.2 käsitles juhikultust ja diktatuursete riikide tunnuseid. Just viimaste nimetamisega oli poistel tüdrukutest märkimisväärselt enam raskusi.

Kui võrrelda tulemusi soorituskeele alusel, siis kõik 17 ülesannet lahendasid eestikeelsed õpilased keskmiselt veidi paremini. Leidub vaid üks peaaegu võrdselt vastatud tervikülesanne (teise maailmasõja lõpust rääkiv ül. 5.3). Ka alaülesannetest sooritasid venekeelsed õpilased eestikeelsetest paremini vaid ühe (1.2.1 „Mis riiki mõeldakse tekstis „võimsa naabri all“? Vastus: Venemaa). Keskmiselt jäävad vene keeles eksami sooritanud õpilaste tulemused ülesannete lõikes 14 protsendipunkti võrra kehvemaks kui töö eesti keeles kirjutanud õpilastel. Seetõttu saab väita, et venekeelsete õpilaste nõrgema soorituse taga ei ole mõne konkreetse teema kehvem tundmine, vaid teadmiste tase on tervikuna natukene madalam.

Venekeelsetele õpilastele keerukaks osutunud üksikülesannetest tasub lisaks juba mainitud 3.1.1-le välja tuua, et näiteks ei osanud venekeelsed õpilased nimetada märtsiküüditamist, või vähemalt ei teadnud selle seost metsavendade liikumise mahasurumisega (ül. 2.2.2; lahendus 28,9%). Samuti ei näinud nad läbi seost Nõukogude Liidu aegse majanduspoliitika ja Eesti rahvastikus toimunud muutustes vahel (nt uute suurte kaevanduste ja tšehhide mehitamiseks toodi Eestisse sisse palju võõrtööjõudu) (ül. 2.3.3; 34,9%), ega seost MRP (või Baaside lepingute) ning Balti riikide iseseisvuse kaotamise vahel (ül. 1.2.3; 45,8%). Nende ülesannete puhul ei saa väita, et õpilase tingimata nimetatud sündmusi üldse ei tea. Probleem võib olla pigem selles, et nad ei oska antud faktiteadmisi harjumuspärasest erinevas kontekstis rakendada ehk teisisõnu võib probleem taaskord olla puudulikus analüüsioskuses.

Tabel 10. Ülesannete lahendatus (keskmine tulemus protsentides). Värviliselt on välja toodud tulemustes soo või keele osas esinevad anomaaliad

Teema		Min	Kesk	Max	Kesk %	M	N	Eesti	Vene	Eesti M	Eesti N	Vene M	Vene N
Arutlus	Arutlus	0	10	15	66,9	64,6	72,2	73,1	49,3	71,7	75,7	49,5	48,3
Eesti 1918-1944	ÜI 1.1	0	2,3	3	76,9	75,6	79,9	80,6	66,3	80,6	80,7	64,8	75
	ÜI 1.2	0	2,4	3	79,9	80,2	79,2	83,9	68,7	85	81,9	70	61,1
	ÜI 1.3	0	3,2	4	79,7	81,8	74,7	82,9	70,6	84,8	79,3	74,2	43,8
Eesti 1944-1991	ÜI 2.1	0	2	3	67,1	65,9	69,9	71,4	55	69,9	74,1	57,3	41,7
	ÜI 2.2	0	2,4	3	81,5	81,7	81	88,2	62,7	88,9	86,8	66,2	41,7
	ÜI 2.3	0	2,3	3	75,9	75,6	76,7	81,1	61,2	82,2	79	61,3	61,1
Eesti 1991-2004	ÜI 3.1	0	3,9	6	64,4	61,6	71,1	67,9	54,6	65,8	71,8	52,6	66,7
	ÜI 3.2	0	4,6	5	92,1	91,4	93,8	94,2	86,3	93,9	94,8	86,2	86,7
Maailma kahe maailmasõja vahel	ÜI 4.1	0	3,4	5	67,5	67,1	68,4	71,1	57,3	71,5	70,4	57,7	55
	ÜI 4.2	0	3,2	4	79,3	76,3	86,3	83,9	66,3	81	89,2	66,2	66,7
Teine maailmasõda	ÜI 5.1	0	4,9	6	80,9	81,5	79,4	83,3	74,3	84,2	81,5	75,8	65,3
	ÜI 5.2	0	2,3	3	76,9	78,1	74,2	79,5	69,7	81	76,5	71,6	68,3
	ÜI 5.3	0	1,9	2	92,6	92,9	91,9	93,2	91	93,8	92	90,8	91,7
Külm sõda. NSV Liit ja idabloki lagunemine	ÜI 6.1	0	1,6	2	79	79,7	77,4	84	65,1	85,9	80,2	66,2	58,3
	ÜI 6.2	0	3,1	4	77,9	76,6	81,2	80,8	69,9	79,7	82,7	69,7	70,8
Kultuur XX sajandil. Eluolu XX sajandi teisel poolel	ÜI 7.1	0	1,8	2	90,9	90,4	91,9	93,2	84,3	93,8	92	83,1	91,7
	ÜI 7.2	0	1,8	2	87,9	87,9	87,6	90,8	79,5	90,7	90,7	81,7	66,7

5. Madala ja kõrge keskmise lahendusprotsendiga ülesanded

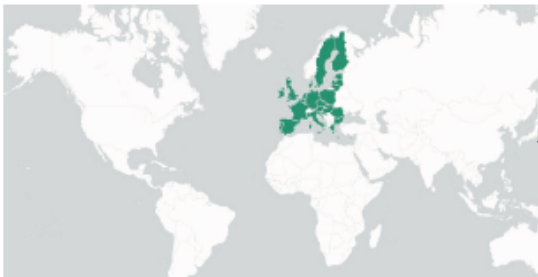
Üksikküsimuste lihtsusindeksitest järeldub, et eksam oli eelmise aasta omaga võrreldes sama raskusastmega. Sarnaselt 2019. aasta eksamil ei olnud ühegi üksikküsimuse keskmine lahendus alla 50%. Pigem lihtsate ja pigem keerukate ülesannete vahel oli hea tasakaal.

Seitsme üksikküsimuse puhul vastas üle 90% õpilastest korrektset. Kõige kõrgem keskmine lahendus oli kaardiülesandel 3.2.1 (95,7%) (Joonis 12)

Joonis 12. Ülesanded 3.2.1, keskmise lahendatusega 95,7%,
ja 3.2.2, keskmise lahendatusega 94,6%

2. Rahvusvahelised organisatsioonid. (5 p)

2.1. Otsusta, milline kaart kujutab NATO, milline Euroopa Liidu ja milline ÜRO liikmesriike. Kirjuta rahvusvahelise organisatsiooni nimi kaardi kõrval asuvasse lahtrisse. Kõik õiged 2 p, üks õige 1 p.

Kaart	Organisatsioon
	
	
	

2.2. Otsusta, millist rahvusvahelist organisatsiooni tekst kirjeldab. Kirjuta kirjelduse ees olev täht organisatsiooni nime ette. Kõik õiged 2 p, üks õige 1 p.

- A. See organisatsioon tagab muuhulgas liikmesriikide kodanike vaba liikumise liikmesriikide piires.
B. See 1949. a asutatud organisatsioon tagab kõikide liikmesriikide sõjalise kaitse.
C. See organisatsioon asutati juba teise maailmasõja ajal eesmärgiga tagada maailmas rahu.

☐ ÜRO ☐ NATO ☐ Euroopa Liit

Täidab
hindaja

5 p

ÜL 2

2 p

19

2 p

20

Peaaegu sama hästi teati kaartidel kujutatud organisatsioonide funktsioone (ül. 3.2.2, lahendatus 94,6%) ja osati tekstist leida näiteid Eesti Vabariigi majandussüsteemi lammutamise kohta (ül. 2.3.1, lahendatus 95,3%).

Hästi tundsid õpilased veel piltidelt ära metsavennad, teadsid Hiroshima ja Nagasaki linnade seost teise maailmasõjaga, teise maailmasõja daatumeid ning raadio kui moodsa sidevahendi tähtsust.

Kõige keerulisemaks osutus õpilastele juba mainitud alaülesanne 3.1.1 ehk Eesti iseseisvumise taastamise kuupäev (Joonis 13). Raskusi valmistasid veel 1992. aastal vastu võetud põhiseaduse nimetamine (ül. 3.1.4; lahendatus 57,7%), F. D. Roosevelti poolt *uue kursi* poliitika raames läbi viidud reformide kohta näidete toomine (ül. 4.1.2; 57,7%), Nõukogude Liidu majanduspoliitika ja Eesti rahvastiku koosseisu vaheliste seoste leidmine (ül. 2.3.3; 59,3%) ja üks allikaülesanne, kus tuli tekstist leida näiteid noorte vastandlikust käitumisest 24. veebruaril (ül. 2.1.2; 59,5%).

Joonis 13. Ülesanne 3.1.1, keskmise lahendatusega 52,4%

1. Eesti iseseisvuse taastamine. (6 p)

Loe tekst läbi. Vasta küsimustele teksti ja oma teadmiste põhjal.

Alates iseseisvumisest 1991. aastal on Eestit iseloomustanud kiire areng, liitumine paljude rahvusvaheliste organisatsioonidega ja pingutused nõukogude elukorraldusest eemaldumiseks. Väga palju abistas riigi ülesehitamisel Soome. Esialgsest majanduslikust kaosest saadi üle 1992. aasta rahareformiga, millega võeti kasutusele Eesti kroon.

1992. aastal pooldas rahvahääletus põhiseadust, mille kohaselt jätkus 1918. aastal loodud Eesti Vabariigi õiguslik järjepidevus. Seetõttu toimuski järgnevatel aastatel Eesti ja lääneriikide diplomaatiliste suhete taastamine, mitte esmakordne loomine. Sama järjepidevuse põhimõtte kohaselt taastati Eesti liikmelisus paljudes rahvusvahelistes organisatsioonides.

1990. aastatel alustas valitsus peaminister Mart Laari juhtimisel üleminekut vabale turumajandusele. Selle eeltingimuseks oli erastamine ehk nõukogude ajal riigistatud varade tagastamine endistele omanikele või nende pärijatele. Osaliselt tekitasid reformid ka rahulolematust, sest eluaeg ühismajandites töötanud inimestel polnud kerge kohaneda turumajanduse nõuetega. Tuli ette sedagi, et erastamises juhitud riigi või avaliku kasu asemel hoopis varjatud huvidest.

E. Bahovski, M.M. Piir. Valgus ja varjud. 20. sajand ajaloos. 9. klassi lähiajaloo õpik. Tallinn. Lk. 172-173.

1.1. Millal taastati Eesti iseseisvus? Märki kuupäev ja aasta.

6 p

ÜL 1

1 p

Joonis 14. Ülesanne 2.1.2, lahendatusega 59,5%

1. Koolinoorte vastupanuvõitlus. (3 p)

Loe tekst läbi. Vasta küsimustele teksti ja oma teadmiste põhjal.

EK(b)P Võrumaa komitee erakorralisest informatsioonist kompartei keskkomiteele: 24. veebruari hommikul leiti Võru linna majaseintelt, tänavanurkadelt ja telefonipostidelt rohkesti sini-must-valgeid väikesi 5x10 ja 10x30 paberist lippe, mis olid niidi ja knopka abil kinnitatud nii, et nad lehviks. Lipud korjati ära partei ja nõukogude asutuste töötajate, kommnoorte, SM (Siseministeerium) ja RJM (Riikliku Julgeoleku Ministeerium) osakonna töötajate poolt. RJM Osakonna töötajate poolt leiti ka lendlehti. /.../ Lipud oma vormilt olid enamasti ühetaolised ja nende initsiaatoriteks võivad olla Võru Keskkooli õpilased. Saadud materjalide põhjal RJM Võrumaa Osakond selgitab asja.

Võrumaa kooliõpilaste vastupanuvõitlus 1944-1950. Koostanud Valev Kaska. V. Kaska, 2008. Lk. 87.

3 p

ÜL 1

1.2. Leia allikast kaks näidet noorte vastandlikust suhtumisest või käitumisest 24. veebruaril.

2p

9

1) _____

2) _____

6. Märkused hindamise kohta

Koolides saavad eksamitööde hindamisega hästi hakkama. Nii statistika kui ka valimisse kuulunud töödega tutvumine kinnitas hüpoteesi, et erakorralised muudatused eksamisüsteemis muutsid sel aastal töödele antud hinnangud objektiivsemaks. Eksamitulemuste lahtisidumine lõpetamise tingimustest ja punktide hindeks tõlgendamata jätmine vähendasid ülehindamist. See annab õpilaste teadmistest ja oskustest senisest adekvaatsema pildi. Eelmistel aastatel on kontroll korduvalt tuvastanud töid, mida on ülehinnatud rohkem kui kümne punktiga.

Üksikülesannete hindamises suuri tüüpvigu ei tuvastatud. Igaks juhuks tasub siiski üle korrata, et sisulist analüüsi eeldavates ülesannetes ei tohi punkte anda vaid üksiku(te) fakti(de) nimetamise eest. Samuti ei tohi punkte anda siis, kui õpilane on vastanud küsimusest mööda. Seda isegi juhul, kui tema pakutud vastus sisaldab faktiliselt korrektseid väiteid.

7. Kokkuvõte

Kokkuvõttes võib 2021. aasta põhikooli ajalooeksami tulemustega rahule jääda. Eksam oli raskusastmelt võrreldav eelmiste aastate töödega ja õpilastele jõukohane. Kuigi eksami keskmise tulemuse langus ei ole dramaatiline, on spetsiifilisemad kvaliteedinäitajad, eriti poiste ja venekeelsete õpilaste omad võrreldes eelmiste eksamitega siiski murettekitavas langustrendis. Samas mängivad nende näitajate languses kindlasti oma osa nii tööde varasemalt veidi objektiivsem hindamine kui ka õpilaste väiksem motiveeritus, sest eksamitulemus ei omanud varasemaga võrdset kaalu. Kuna ei saa aga eeldada, et need pehmemdavad asjaolud mõjutasid vaid eesti või venekeelseid koole, aga mitte mõlemat korraga, siis tõuseb ikkagi negatiivsena esile üha suurenev vahe eestikeelsete ja venekeelsete õpilaste keskmiste tulemuste ja edukuse ning kvaliteedi vahel.

Niivõrd väikse valimiga eksami põhjal on distantsõppe mõju kohta üldistuste tegemine keeruline. Fakt, et venekeelsete õpilaste tulemused on juba mitu aastat languses olnud, viitab pigem sellele, et vene koolid ei ole muutunud õpikäsitlusega ehk nii hästi kaasa tulnud, kui eesti koolid. Venekeelsetel õpilastel ei ole üldiselt probleeme faktide teadmise, küll aga valmistavad neile teistest enam raskusi analüüsi ja seoste leidmist eeldavad ülesanded, kus olemasolevaid teadmisi tuleb rakendada harjumuspärasest erinevas kontekstis.

8. Soovitused

Kordame üle ka juba varasematest aastatest tuttavad soovitused, mis aitavad õpilasi eksamiks edukamalt ette valmistada:

- Tutvustage õpilastele eksamile omaseid ülesandetüüpe ja nendest tulenevaid nõudmisi, et vältida olukorda, kus õpilasel on küll olemas vajalikud teadmised, aga ta kaotab punkti ülesande tehniliselt valesti lahendamise eest.
- Tähelepanu tuleb pöörata küsimuse püstitusele. Kui ülesanne on selgitada probleemi, nähtuse või sündmuse olemust, ei piisa vastuseks ainult näidete toomisest. Kui ülesanne on tuua näide, ei ole mõtet selgitada asja olemust. Kui ülesanne on põhjendada oma arvamust, ei aita sündmuse kirjeldamisest.
- Vastusesse tasub kirjutada ainult seda, milles ollakse kindel. Mida rohkem lisatakse üleliigset infot, seda suurem on oht, et sisse satuvad ebatäpsused, mis kaaluvad üles vastuses leiduva tõetera. Kui ülesandes küsitakse ühte näidet või põhjendust, tuleb piirduda ühega.
- Korrake üle, mis käib majanduse, mis kultuuri, mis sisepoliitika ja mis välispoliitika alla, ning pöörake tähelepanu nende valdkondade omavahelistele seostele. Üleüldiselt tasub analüütiliste oskuste arendamisega aktiivselt tegeleda.
- Arutluste kirjutamisel on palju abi ajurünnaku ja märksõnaskeemi kasutamisest. Viimane aitab leida ja järjestada argumente. Valdav osa õpilastest kirjutavad kohe mustandi, mis tegelikult ei toeta neid töö paremal struktureerimisel ja oma ideede koondamisel. Märkmeteks on töös ruumi vähemalt kaks A4 lehekülge. Neile mahuvad ilusti ära nii skeemid kui mustand.

Tööde paremaks hindamiseks soovitame:

- Laske iga arutlust lugeda vähemalt kahel õpetajal, kes panevad kõigepealt iseseisvalt punktid ja seejärel arutavad need koos läbi.
- Laske ka ülesannete eest pandud punktid teisel komisjoniliikmel igaks juhuks üle kontrollida. Veelgi parem on võrdsuse tagamiseks hinnata kõiki töid korraga üksikülesannete kaupa. See aitab vältida tendentsi, et esimeste tööde hindamisel ollakse rangem kui viimaste ning sarnaste eksimuste eest antakse õpilastele erinev hulk punkte.
- Keerulisi otsuseid tehes seadke esiplaanile kindlus, et õpilasel on teemast või ajastust adekvaatne ettekujutus. Probleemsete vastusete juures ei tohiks punkte anda, kui on näha, et eksaminand on küll mõned faktid ära õppinud aga ei suuda neid konteksti rakendada ja seoseid näha. Kus jookseb piir põhimõtteliste vigade ja väikeste ebatäpsuste vahel jääb aga tulevikuski iga õpetaja enda otsustada.